פתרון ידוע מראש

עומר מואב

ענן דינור, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, חשף בראיון ל"כלכליסט" (8.7.08), את תוכניתו הכלכלית, הכוללת המלצה על ביטול קצבאות הילדים למשפחות מהמעמד הבינוני והגבוה. צמצום בקצבאות הילדים, העומדות על 152 שקל לחודש לילד ללא כל מבחן הכנסה, נראה על פניו צעד סביר, כמעט מתבקש, לנוכח הצרכים הרבים.

ואכן, לא מדובר בהצעה חדשה. לא מזמן היה זה שמעון פרס, אז המשנה לראש הממשלה, שהציע לקצץ בקצבאות הילדים לא־רבעת העשירונים העליונים, במטרה לממן מסגרות לגיל הרך, שיקלו על אמהות את היציאה לעבודה. זמן לא רב לפניו, במהלך דיוני התקציב לקראת שנת 2005, הייתה זו שרת החינוך דאז, לימור לבנת, שמחזרה את הרעיון לקצץ את קצבאות הילדים לב־עלי ההכנסה הבינונית־גבוהה, אז במטרה לממן הרחבה לתקציב החינוך. כשנה לפניה היה זה בנימין נתניהו, שהציע את קיצוץ הקצבאות לעשירונים הגבוהים כמקור למימון הורדה במיסוי. נת־ניהו לא היה הראשון שראה בקיצוץ בקצבאות הילדים לעשירונים הגבוהים מקור הכנסה ראוי, ודינור, כנראה, לא יהיה האחרון.

הצעה פופולרית גם בציבור

בזמן שהצעות להעלאת שיעורי המס, הגבוהים ממילא עבור בעלי ההכנסה הבינונית־גבוהה, אינן זוכות לפופולריות, והן בניגוד למדיניות הממשלה, הרעיון להתנות את קצבאות היל־דים במבחן הכנסה, זוכה לתמיכה רחבה למדי, לא רק בקרב פוליטיקאים, אלא גם בציבור. אולם חשוב להבין, שהתניית הקצבאות בהכנסה שקולה למעשה להעלאת שיעורי מס ההכ־נסה לבעלי ההכנסה הבינונית־גבוהה, ובאופן בעייתי למדי. הבה נראה מדוע.

נניח שניתן היה להתגבר על הקשיים הטכניים הקשורים למ־דידת הכנסת משק הבית והיה נקבע סף הכנסה, לדוגמה 15 אלף שקל ברוטו לחודש, שמ־עליו לא מקבלים קצבאות ילדים (הקריטריון הסביר הינו אכן הכנסת משק הבית ולא הכנסת המפר־נס הראשי או אם הילדים, והבעייתיות של התניית קצבאות הילדים בהכנ־סה רק חמורה יותר בכול חלופה אחרת). משפחות רבות שהכנסתן עולה במעט על 15 אלף שקל תעדפנה לצמצם את היקף השתתפותן בכוח העבודה, אולי לוותר על משרה חלקית (של האישה קרוב לוודאי) ובה בעת להקטין הוצאות בגין טיפול במשק הבית או בילדים, במטרה לצמצם את ההכנסה ל־15 אלף שקל ולשמור על קצבת הילדים.

אם דינור רוצה להקטין את הנטו למשפחות מהמעמד הבינוני ומעלה מוטב שפשוט ימליץ על תוספת למס ההכנסה

לכאורה, ניתן לפתור בעיה זו באמצעות צמצום הדרגתי של קצבאות הילדים עם עליית ההכנסה. נסתפק, לצורך הדוגמה, במשפחה שמקבלת קצבה חודשית של 400 שקל (למשפחה עם שלושה ילדים קצבה גבוהה יותר) ונניח שבכול עליה של 1,000 שקל בהכנסה מעל הכנסה של 15 אלף שקל, המשפחה תאבד 25% מהקצבה, כלומר בדוגמה זו 100 שקל. המשמעות פשוטה – תוספת של 10% לשיעור המס השולי, הגבוה ממילא.

הקצבאות הן חלק ממערכת המס

כלומר, במקרה הטוב (ההדרגתי) שקולה הצעתו של דינור לתוספת במס ההכנסה. אבל, זו תוספת בעייתית במיוחד. ראי־שית, היא תלויה במספר הילדים – ככל שמספר הילדים גדל, כן גדלה התוספת לשיעור המס, ויכולה להגיע בקלות רבה לתוספת אפקטיבית של עשרות אחוזים למס השולי. שנית, תוספת המס מוגבלת לתחום צר של ההכנסה. בדוגמה המוצגת כאן שיעור המס יורד לאחר מדרגת ההכנסה (המשפחתית) של 19 אלף שקל. מובן שככל שנפרסם את ההדרגתיות על תחום הכנסה גדול יותר נקטין את חומרת שתי הבעיות, ברם, באותה הזדמנות נקטין גם את ההכנסה הצפויה לממשלה.

כאשר ועדת בן שחר לרפורמה במיסוי מיסדה ב־1975 את קצ־באות הילדים כחלק ממערכת המס, לא במקרה נקבעו הקצבאות ללא מבחן הכנסה. אם דינור רוצה להקטין את הנטו בידי משפחות מהמעמד הבינוני ומעלה מוטב שפשוט ימליץ על תוספת לשיעור מס ההכנסה.

הכותב הוא פרופ' לכלכלה באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת לונדון ועמית בכיר במכון הכלכלי־חברתי במרכז שלם

לקראת מימוש חוק הלוביסטים

ההצלחות של הלוביסטים

עליזה גורן
גורן־עמיר

בעל האינטרס: משרד הפרסום ברעם
האינטרס: החזרת שלטי הפרסום לנתיבי איילון
ההצלחה: יורם מרציאנו הגיש הצעת חוק שעברה כבר קריאה ראשונה

רות פרמינגר
תקשורת פלוס

בעל האינטרס: חברות התרופות הפטנטיות
האינטרס: הוספת תרופות נוספות לסל התרופות על ידי הגדלת תקציב הסל
ההצלחה: ח"כ חיים אורון הצליח להעביר בקריאה ראשונה הצעת חוק שתגדיל את סל התרופות מדי שנה ב־500 מיליון שקל

רוני רימון ודפנה כהן
כהן רימון כהן

בעל האינטרס: התאחדות הקבלנים
האינטרס: הסדרת תחום מכר הדירות בעקבות משבר חפציבה
ההצלחה: ח"כים סטס מיסז'ניקוב וראובן ריבלין חוקקו את "חוק חפציבה", שמשנה מהותית את אופן רכישת הדירות והליווי הפיננסי

ענת קראוס

בעל האינטרס: מכון ראות
האינטרס: שינוי אופן בניית תקציב המדינה וקביעת סדר עדיפויות כלכלי לאומי
ההצלחה: ח"כים גלעד ארדן ויצחק בן ישראל מגישים הצעת חוק להקמת מועצה חברתית כלכלית שתאזן את סמכויותיו של אגף התקציבים בבניית התקציב

בוריס קרסני
פוליסי

בעל האינטרס: לב לבייב
האינטרס: הוספת הערוץ הרוסי לחבילת הטלוויזיה הדיגיטלית החינמית
ההצלחה: שורה של הצעות חוק פרטיות להוספת הערוץ (מציעים: חברי ישראל ביתנו, זאב אלקין)

בעל האינטרס: מגן דוד אדום
האינטרס: הסדרת תשלום אגרות שירותי מגן דוד אדום
ההצלחה: ח"כים רבים הגישו הצעות חוק כדי לחייב את קופות החולים להעביר למד"א את תשלומי המבוטחים

אמיר גלעד
גלעד

בעל האינטרס: מכוני הפסיכומטרי הגדולים
האינטרס: בלימת הצעת חוק של ח"כ סילבן שלום, שתטיל פיקוח על מכוני הפסיכומטרי
ההצלחה: ח"כ אלכס מילר הגיש הצעה מרוככת, שתי הצעות החוק – של מילר ושל שלום – הוצמדו זו לזו

אורלי בן שמאי
אימפקט

בעל האינטרס: איגוד יבואני הרכב הדו־גלגלי
האינטרס: להגדיל את מספר רוכשי האופנועים
ההצלחה: ח"כים גלעד ארדן וסטס מיסז'ניקוב העבירו בכנסת חוק שמזיל את תערפי הביטוח לכלי רכב דו־גלגליים

האינטרסים של הלוביסטים נחשפים

עשרות לוביסטים משוטטים במסדרונות הכנסת, משוחחים עם הח"כים מאחורי הקלעים ומקדמים אינטרסים של גופים מסחריים. מהיום נוכל לדעת מי משלם להם, ומה בדיוק האינטרס שלו

שאול אמסטרדמסקי

היום צפויה הכנסת לפרסם לראשו־נה באתר האינטרנט שלה את רשימות הלקוחות של משרדי הלובינג הפוע־לים במסדרוניותיה. זאת בעקבות כני־סתו לתוקף של "חוק הלוביסטים" של חברי הכנסת שלי יחימוביץ' (עבודה) וגדעון סער (ליכוד). הכנסת תפרסם הן את רשימת הלוביסטים הזמניים, כאלה הפועלים אד הוק לצורך ייצוג גופים ספציפיים, והן את רשימות הלקוחות של משרדי הלובינג הרשמיים הקבועים. ברשימות הלקוחות שהעבירו הלוביס־טים לכנסת לא נכללים כל לקוחותיהם, אלא רק הלקוחות שאותם הם מייצגים בכנסת. לקוחות רבים אחרים וזכים ל"־טיפול" צמוד ומסור של הלוביסטים מול משרדי הממשלה וגופים רגולטוריים אחרים.

על פי היקף הרשימות שעליו דווח ל"כלכליסט", חמשת משרדי הלובינג הגדולים הם: גלעד יחסי ממשל ולובינג של אמיר גלעד (64 גופים, עשרה עוב־דים בכנסת), פוליסי של בוריס קרסני (61 גופים, שמונה עובדים בכנסת), גורן־עמיר של עליזה גורן ותומר עמיר (46 גופים, שישה עובדים בכנסת), אימפקט של אורית לרנר ואורלי בן־שמאי (27 גופים, ארבעה עובדים בכנסת) ותקשורת פלוס של בהירה ברדיגו ורות פרמינגר (25 גופים, ארבעה עובדים בכנסת). עם זאת, הפעילות הפרלמנטרית של פולי־סי, החלוץ בענף (הוקם ב־1988), מהווה רק 40% מכלל פעילות המשרד, שפועל גם בייעוץ של גופים שונים מחוץ לכנ־סת, ואף בזירה הבינלאומית.

מלבדם פועלים בכנסת מספר רב של לוביסטים בעלי משרדי לובינג קטנים יותר – הבולטים שבהם הם כהן־רימון־כהן של רוני רימון ודפנה כהן, פלוס של ענת קראוס, וכן הלוביסטית קרן ברק ואורנה בכור.

נוסף על הלוביסטים "הרשמיים", חוק הלוביסטים של יחימוביץ' וסער הגדיר כלוביסטים גם את כל מי שמייצגים גוף כלשהו בתשלום, ולו באופן חד־פעמי. עם אלה נמנים בעיקר עורכי הדין הבכירים במשק, ובהם רם כספי, דוד ליבאי, דורי קלגסבלד, יעקב נאמן ואחרים. כספי ייצג בעבר, בין היתר, את האינטרסים של חברות הביטוח בנוגע לייעוץ הפנסיוני, ליבאי ייצג את האוליגרך הרוסי ליאוניד נבזלין בדיונים סביב ההדלפות מהרשות להלבנת הון, וקלגסבלד ונאמן ייצגו חב־רות גז שונות בדיונים על הרפורמה במשק הגז הביתי במסגרת חוק ההסדרים. הכנסת תתקשה לאכוף את תהליך אישורם של עורכי דין אלה האחרים כלוביסטים, בין היתר משום שאם אחד מחברי הכנסת הז־מין אותם למשכן, או אם הם החומנו לדיון כלשהו, איש לא יוכל לעצור אותם בשער ולדרוש מהם להציג את היתר הלוביסט שלהם. נוסף על כך, חלק מן הלוביסטים, דוגמת ליבאי, אפי אושעיה ואחרים, הם חברי כנסת לשעבר, וכסאלה הם מחזיקים בהיתר כניסה למשכן לכל החיים.

הפרלמנטרים שלא בחרתם

הלוביסטים משתמשים בוותק ובנ־סיון רב־שנים במערכת הפוליטית כדי להשיג הישגים מסחריים עבור לקו־חותיהם באמצעות קשריהם האישיים. הדרכים לעשות זאת מגוונות: בין היתר פועלים הלוביסטים כדי לקדם יוזמות חקיקה דרך חברי כנסת בעלי פוטנ־ציאל פוליטי לקידום נושאים מסוימים: הם מתחיימים ח"כים על הצעות חוק; הם "מגייסים" ח"כים להצבעות חשובות בוועדות הכנסת; הם פועלים מול ראשי הוועדות כדי לקדם נושאים שעל סדר יומן; הם מפגישים בין ח"כים לבין הגור־מים שהם מייצגים; והם מפעילים לחצים על משרדי הממשלה ועל השרים בנוגע להצעות חוק ונושאים מסוימים.

אחת הזירות המרכזיות של פעילות הלוביסטים מתהווה מדי שנה סביב חוק ההסדרים למשק, שמוגש לכנסת עם חוק התקציב. מטבעו, חוק ההסדרים הוא חוק עתיר סעיפים הנוגעים לרבים מתחומי פעילותם של הממשלה ושל גופים מסח־ריים שונים. עיקר פעילותם של הלוביי־סטים סביב החוק מתרכזת בניסיון לפצל סעיפים מתוכו כדי לקבור אותן בוועדות הכנסת, וכן בשינוי ובתיקון אותם סעי־פים שנשארו בתוך החוק.

למעשה, האמנות הלוביסטית המורכ־בת ביותר היא אמנות הבלימה, והישגיהם הגדולים ביותר של הלוביסטים נרשמים לעיתים דווקא במה שלא עולה על סדר היום הציבורי – בין אם במליאה ובין אם בוועדות עצמן. במקרים אחרים, שבהם משרדי הממשלה "מתעקשים" לקדם הצ־עות חוק, פועלים הלוביסטים לפני ומאו־חורי הקלעים כדי לעכב את הדיון בה־צעות חוק אלה, או להכניס בהן שינויים רבים כדי למזער את הנזק שנגרם לגופים המסחריים שסכרו את שירותיהם.

נציגי ההון או שליחי ציבור?

המילה "לוביסטים" מעלה בראש וב־ראשונה אסוציאציות שונות של קשרי הון ושלטון. כשהוק הלוביסטים נידון בוועדת הכנסת, לדוגמה, טענה ח"כ שלי יחימו־ביץ' כי לשכבות רבות באוכלוסייה אין אפשרות לשלם עבור ייצוג האינטרסים שלהן במסדרונות הכנסת, לעומת בעלי ההון, שעושים זאת חדשות לבקרים. לט־ענתה, חוק הלוביסטים לא נועד להדיר את רגליהם של הלוביסטים מן הכנסת, אלא להגביר את השקיפות של פעילותם, כדי שהציבור הרחב יכיר את דם הארוכה של בעלי ההון בבית המחוקקים.

אלא שבמסדרונות הכנסת הדעות חלוקות לגבי פעילותם של הלוביסטים בכלל ולגבי דרכי פעילותם בפרט. ח"־כים רבים אמנם הביעו באזני "כלכלי־סט" חוסר שביעות רצון מכך שהפעילות השוטפת של בית המחוקקים מסתייעת בלוביסטים שמגישים לחברי הכנסת חו־מרי רקע ומפגישים אותם עם בעלי אינ־טרסים; אולם באותה נשימה הם טוענים שאין אפשרות להפעיל תהליכים דמוק־רטיים בדרך אחרת, בשל עומס הנושאים שנמצאים על סדר היום הציבורי.

"זה לא לגמרי בסדר, אבל אין לנו אפ־שרות אחרת לרדת לעומקם של דברים", אמר אחד הח"כים. "בסופו של דבר, התפ־קיד שלנו הוא להזות את האינטרסים שלנו מבלי את הלוביסטים, ולדעת להע־מיד אל מול טובת הציבור. פעמים רבות מתגלה דווקא כי האינטרסים של הלוביס־טים תואמים את אלה של הציבור הרחב".

בין הלוביסטים עצמם שוררת תמימות דעים על כך שפעילותם מוזמנת וחיונית לתפקודה התקין של הכנסת. אחדים מהם טוענים כי לולא היו מייצגים גופים מס־חריים, היו משרדי הממשלה עושים ככל העולה על רוחם בהצעות חוק ממשלתיות, ואינטרסים רבים של הציבור לא היו באים לידי ביטוי. חלק מן הלוביסטים אף טוען שיש להשוות את מעמדם לזה של הש־דולות הרבות הפועלות על יד הקונגרס האמריקאי בוושינגטון. "למה שהכנסת לא תיתן לנו משרדים נורמליים בתחומה, במקום שנאלץ להיפגש עם הח"כים בח־דרי חדרים?", הם שואלים.

shaul.amsterdamski@calcalist.co.il

גלעד יחסי ממשל ולובינג (אמיר גלעד)

מכוני פסיכומטרי (קידום, לחמן) – בלימת הצעות חוק שמטרתן ביטול הפסיכומטרי או הטלת פיקוח עליו.
ארגון הגג של המסעדות האתניות – השארת העובדים הזרים במסעדות האתניות.
ועד מתיישבי גוש קטיף – פיצויים לתושבי הגוש.
הסתדרות הרופאים בישראל – הצבת מכשירי החייאה במקומות ציבוריים.
התאחדות סוכני הביטוח – שינויים בחוק בנושא הייעוץ הפנסיוני.
ערוץ הקניות וערוץ CNN – מתנגדים להסרתם מחבילות השידור של הוט ויס.
איגוד המוסכים – קידום הצעת חוק שתאסור לתקן מכונויות ביהודה ושומרון.
הולמס פלייס, חטיבת מועדוני הכושר באיגוד לשכות המסחר, סטודיו C – מאבק בהצעות חוק שמטילות מגבלות על אופן ההתקשרות עם לקוחות.

גום:
ועד ראשי האוניברסיטאות < סופרפארם < מי עדן < כ.א.ל < לאומי קארד < ישראכרט < ארגון חברות התרופות ללא מרשם < MSD < הסוכנות היהודית < חוגלה קמברלי < IBBLS (חטיבת המשקאות החריפים של קוקה קולה) < התאחדות המלונות < המפעילים של תכנית ויסקונסין < ערוץ 10 < קומדע < בטרם < ראשי המכללות האקדמיות < זגלובק < מטריקס < פארמטופ < עמינח < אבוט < משמר השבעה < וול סטריט (בית ספר ללימודי אנגלית).

גורן עמיר (עליזה גורן ותומר עמיר)

בנק יהב – המאבק סביב המכרז על עובדי המדינה, בו זכה דיסקונט.
תאגיד המחזור – החלת חוק הפיקדון על בקבוקים של 1.5 ליטר.
דובק – לשנות הצעת חוק שתחייב אותה לדווח כמה השקיעה בפרסום.
שירותי בריאות כללית – שינוי סעיפים פוגעים בחוק ההסדרים.
HP ישראל – המאבק סביב מכרז תעודות הזהות החכמות.
משרד הפרסום גרעם – החזרת שלטי הפרסום לאיילון.
תנובה – קידום אינטרסים של החברה בנושא חוק החלב.
אל על – שינוי הצעת חוק לפיצוי נוסעים בגלל ביטול טיסות.

גום:
ת.י.א תקשורת < ג'יימס ריצ'רדסון <נייר חדרה (מנא"י) < קק"ל < מזרחי־טפחות < אמישראגז < קוקה קולה < נמלי ישראל < ידיעות אחרונות, מעריב והארץ < התאחדות התעשיינים < מוצרי מעברות < איגוד לשכות המסחר (רשתות השיווק ומוצרי חשמל ואלקטרוניקה) < שמן תעשיות, ארגון הכבאים < החברה לפיתוח קיסריה < כרמל אולפינים < אלו"ט < הזרע < תאגיד המחזור <כלל תעשיות והשקעות < מכון שלום הרטמן < דובק < סרונו <אורקל < הקרייה האקדמית קריית אונו < איגוד יבואני הרכב <סנופי אוונטיס < פורום 15 הערים העצמאיות < שחל < תאגיד ויאליה <ארגון נכי צה"ל < נשר מפעלי מלט <אורט ישראל < לשכת רואי החשבון <נתיבי תחבורה עירוניים < שפ"מ <לובינסקי < הוט.

פוליסי (בוריס קרסני)

איגוד הבנקים – צמצום היקף הדיור החלופי שיצטרכו הבנקים לספק ללקוחות שפונו מביתם.
ביטוח ישיר – צמצום נקיים תדמיתיים של החברה, שאינה מוכנה לבטח לקוחות בבבאר שבע ובדרום הארץ.
דואר יש ראל – שינוי הרפורמה במשק הדואר כך שתאפשר לחברה להתחרות על ידי הזזלת תעריפים.
החברה המרכזית לייצור משקאות קלים – קידום נושאים קשורים לחוק מחזור הבקבוקים.
ישראל פלוס (ערוץ 9) – ניסיון להוסיף את הערוץ לחבילת הטלוויזיה הדיגיטלית החינמית.
מגן דוד – רוצה לחייב את קופות החולים לשלם לה בעבור שירות למבוטחיהן.
סלקום – בלימת רפורמת המפעילים הווירטואלים והתנגדות לצנזורה באינטרנט.
פיליפ מוריס – מנסה לשנות את הצעת החוק שמחיירת אותה לדווח למשרד הבריאות נתונים לגבי ההשקעה שלה בפרסום.
קשת ורשת – הפחתת הרגולציה.
רן חברה לתחבורה ציבורית – מנסה לעכב את הפרטת התחבורה הציבורית.

גום:
ג'רלי < גרבר < גולדמן זאקס < היינץ <אביקס < אוניברסיטת בן גוריון < איגוד השמאים < איגוד חברות הביטוח <איגוד חברות המזון < איגוד חברות הנפט < אליקים בן ארי (הנדסה אזרחית ומחצבות) < אסם < ארגון הרוקחות בישראל < אשטרום < בית איזי שפירא < בנק הפועלים < דניה סיבוס < דרך ארץ < הוועד האולימפי <המועצה להשכלה גבוהה < הנסון <הרשות לפיתוח הנגב < התאחדות התעשיינים (ענף הפרמצבטיקה) <ועד הפעולה לשינוי סעיף 29 < חברת חשמל < חוקה בהסכמה < מבטח שמיר < מכון ויצמן < מפעל הפיס <מקורות < מכללת אחוזה < מכתשים אגן < נמל חיפה < נס טכנולוגיות < נשר מפעלי מלט < עמותת אדי < ערך תעשיות טקסטיל < פז־גרס <פורום החברות הסלולריות < פורום טכנולוגיות רפואיות < פורום מקצועי של הפסיכולוגים הקליינים והעובדים הסוציאליים < פז, פלאפון < פרוקטור אנד גמבל < פרטנר < קבוצת מדנס <רדיו ירושלים < רשת עתיד < שטראוס עלית< תנובה.